

Pro děti zajímavější se o přírodu organizujeme přírodovědné i mezinárodní tábory. Foto Martina Kučerová

Přírodovědná soutěž „Národní park Šumava ve školních lavicích“ odhalila již řadu nadšených dětí pro přírodu. Foto Martina Kučerová

né sledovat vlčí smečku, již vévodí alfabár Greg a Pandora. Myšlenkou návštěvnického centra Srní je „Pomáhat návštěvníkům Národního parku Šumava chápat roli vlka ve volné přírodě a pomáhat volně žijícím vlkům s jejich složitým návratem do míst, kde jejich předci po tisíciletí žili“. Návštěvnické centrum Kvilda vám umožní nahlédnout do života rysa ostrovida a v rámci komentovaných vycházek můžete společně s pracovníkem Správy procházet přímo výběhem jelenů. Návštěvnická centra a informační střediska jsou klíčová pro komunikaci s návštěvníky Národního parku Šumava. Pilotním úkolem informačních středisek jak celoročně otevřených (Kvilda, Stožec, Kašperské Hory a Alžbětín), tak i sezonních (Poledník, Idina Pila a Svinná Lada) je informování veřejnosti. Interaktivní expozice a především profesionální pracovníci těchto zařízení podporují pozitivní ovlivnění návštěvníků ohledně ochrany šumavské přírody.

Samoobslužné naučné stezky

Celoroční nabídka programů pro veřejnost nabízí terénní programy, např. botanické, historické či místopisné vycházky, odborné přednášky či rukodělné dílny. Pro letošní sezonu rozšiřujeme nabídku samoobslužných stezek. Návštěvníci mohou vyrazit vybavení pracovními listy do méně navštěvovaných míst v okolí Srní, Stožce či Horské Kvildy. Rodiny s dětmi pak mohou vyrazit do areálu lesních her ve Stožci, na Mravenci stezku v okolí Srní, navštívit stezku před informačním střediskem Kašperské Hory, ale také se vydat na trasu Luční vily v okolí Kvildy či Datlíkovou stezku u Svinné Lady. Úkoly jsou hravé, vzdělávací a především budují pozitivní vztah k přírodě.

Učíme se hrou

Pro lepší porozumění a pochopení šumavské přírody připravujeme řadu didaktických materiálů. Více než 40 různých titulů vzdělávacích materiálů pomáhá nadchnout nejen děti pro šumavskou přírodu.

Mezi nejúspěšnější materiály patří určovací klíče, které slouží také jako výborná pomůcka do terénu pro určování živočišných a rostlinných druhů, ale také vám doporučí výlety do území Národního parku Šumava. Důležitým prvkem pro seznámení se šumavskou přírodou těch nejmenších jsou naši šumavští skřítki. Pro předškoláky jsme vydali vzdělávací sešit „Malé učení pro velké skřítky“, který získávají všichni budoucí prvňáčci z partnerských školek. Skřítki a vily učí děti poznávat šumavskou přírodu a také podporují jejich fantazii. Navazující materiály „Tajemství šumavských stromů“ a „Tajemství šumavských skřítků“ v hravém učení o šumavské přírodě pokračují.

Šumavská encyklopedie míří do škol

Pro všechny cílové skupiny jsme připravili v roce 2016 encyklopedii „Svět šumavské přírody“, která společně s pracovním sešitem vznikla ve spolupráci mnoha odborníků z odboru ochrany přírody. Interaktivní zpracování zaujalo také porotu šumavské literární soutěže Šumava Litera a publikace obdržela v roce 2017 první místo v kategorii naučná literatura. Naším cílem bylo připravit materiál, který může být součástí školní výuky. Díky projektům Státního fondu životního prostředí obdržely všechny partnerské školy tyto knihy krátce po jejich vydání a od letošního

školního roku mohou získat také pracovní sešit pro žáky od pátých tříd, pokud předloží návrh začlenění těchto materiálů do výuky.

Lesní dílna

Jako dárek k třicátému výročí otevřeme v září bezbariérovou učebnu „Lesní dílna“ ve Stožci, kde budou díky společnému projektu s Národním parkem Bavorský les probíhat výukové programy s hlavním tématem „Historie Šumavy a Bavorského lesa“. Součástí programů bude práce s přírodními materiály. V rámci nových programů se také vydáme do nejstaršího návštěvnického centra Národního parku Bavorský les, kde v rámci projektu vznikla nová vzdělávací expozice.

Závěrečné shrnutí

Environmentální výchovou Národního parku Šumava prošlo již za třicet let více než sto tisíc dětí. Návštěvnost informačních středisek a návštěvnických center má stále vzrůstající tendenci. V červenci a v srpnu 2020 navštívilo kolem 240 000 návštěvníků tato zařízení. Areál lesních her, stezku s množstvím naučných a hravých prvků v okolí Stožce navštívilo více než 3000 rodin s dětmi ve stejném období. To je jen pár příkladů, že Šumava je místo, které stále častěji vyhledávají všechny cílové skupiny nejen za turistikou, ale také za poznáním. Pro budoucí projekty je potřeba směřovat nabídku především do míst s menší návštěvností, navrhnout programy, které budou přátelskou cestou vzdělávat, jak se správně chovat v přírodě. Naše úsilí bude zaměřeno tak, aby národní park zůstal i nadále tou nejlepší učebnou pod širým nebem.

Historie strážní služby v NP a CHKO Šumava

Adam Diviš, Karel Kovařík, Miloslav Soukup

Přestože v novodobém, ale již zažitém sousloví je národní park uváděn před chráněnou krajinnou oblastí, pořadí vzniku je přesně opačné a jinak je to i s historií a vývojem stráže přírody, která se začínala formovat právě v souvislosti s vyhlášením našeho největšího chráněného území. Označení „strážce“ je pro řadu z nás když ne synonymem,

tak zcela jistě pojmem neodmyslitelně spjatým s ochranou přírody, a i když v době vznikající CHKO Šumava nebyl tento termín nikde legislativně ukotven, lze za „strážce“ v jistém slova smyslu označit všechny, kteří se pod hlavičkami svých oborů zasloužili o ochranu tohoto jedinečného přírodního dědictví.

1963–1970, vyhlášení CHKO Šumava, první strážci

Za obor, který měl k dnešnímu pojetí stráže přírody nejbližší, lze považovat tehdejší „konservátory ochrany přírody“, ustanovované na základě zákona o státní ochraně přírody z r. 1956, dle kterého byli rovněž oprávněni činit k zajištění ochrany přírody potřebná

opatření. Tito pracovníci se zejména v prvních letech po vyhlášení CHKO významnou měrou podíleli na činnostech, které bylo nutné zajistit v souvislosti s péčí o nově vyhlášené chráněné území, poměrně brzy bylo ale zřejmé, že pro zajištění komplexní péče o území musí být přijati noví zaměstnanci a vytvořeno samostatné organizační řízení.

Jedním z významných rozhodnutí tak bylo v r. 1965 zřízení **Sboru dobrovolných strážců** (později Aktiv DS) a postupné ustanovování jeho nových členů.

1970–1991, první profesionální strážci

Významný zlom v organizaci přineslo zřízení samostatných Správ CHKO pro západočeskou část (r. 1970 v Sušici) a jihočeskou část (r. 1971 ve Vimperku) a přijetí prvních stálých zaměstnanců. Jako jeden z prvních byl na jihočeskou Správu ve Vimperku přijat dosavadní dobrovolný strážce (dále „DS“) **Miloslav Soukup** a dne 27. 6. 1972 se tak stal **prvním profesionálním strážcem** CHKO Šumava. V krátkém sledu postupně přibývali další zaměstnanci a také další profesionální strážci (Š. Labaj, Z. Zlámal, F. Kortus, E. Jiřík, V. Mareš), kteří byli pověřováni organizací DS na jednotlivých strážních obvodech. Řízením strážní služby v západní části CHKO byl pověřen Ladislav Vodák, v jižní části CHKO pak od r. 1974 ing. Michal Valenta.

Pod vedením profesionálních strážců a odborných pracovníků obou Správ byl v následujícím období rychle stabilizován početný aktiv DS, jehož členové byli vybíráni převážně z řad místních obyvatel – lesníků, členů horské služby, KČST nebo ochránců přírody. Pro usnadnění přípravy byla v roce 1974 sestavena a vydána skripta pro DS. Novým strážcům byly postupně přidělovány jednotlivé strážní úseky a bylo započato s pravidelnou organizací strážní služby.

Společná služba stráže přírody a Policie ČR. NPR Černé a Čertovo jezero 2020. Foto Adam Diviš

Zpravodaj Vladimír Kopřiva – spolupráce při instalaci značení rybářských revírů na Teplé Vltavě. Foto Adam Diviš

DS byli každoročně proškolení a zároveň probíhaly odborné exkurze do různých částí CHKO. Každoročně se uskutečňovaly i několikadenní exkurze do chráněných území naší vlasti (KRNP, Labské pískovce, Český ráj, Bílé Karpaty, Malá Fatra, Moravský kras, Slavkovský les aj.).

Nášivka strážce + znak CHKO Šumava. Foto Archiv Správy NPŠ

Kromě zajištění dohledu se v prvních letech činnost jak profesionálních, tak dobrovolných strážců zaměřovala především na označení a zpřístupnění území. Bylo instalováno značení rezervací a postupně budována terénní zařízení pro návštěvníky – poválkové stezky (Jezerní slať s vyhlídkovou věží, Chalupská slať), vyhlídky, informační panely a řada naučných stezek (Medvědí stezka, Stifterova stezka, Churáňovský okruh, Povydří, Tříjezerní slať, Hamižná hora a Železnorudsko).

Pro účely strážní služby byly postupně vybudovány terénní stanice v Černé v Pošumaví a u Jezerní slati a odkoupen a upraven kiosek u Boubínského pralesa.

Velká pozornost byla věnována výchovné činnosti – strážci byli pověřováni zajišťováním přednášek a vedením exkurzí, řada z nich se podílela na vedení kroužků Mladých ochránců přírody. Strážci vykonávali výzkumnou činnost, jako je mapování vzácné flóry a fauny, odběry vzorků pro další výzkum, nebo se na ní podíleli.

Označení strážce přírody – půlkruhová nášivka STRÁŽCE (autor M. Soukup) se ze Šumavy rozšířila i do ostatních CHÚ ČR.

1989, 1991, 1992 až dnes

Zrušení hraničního pásma, vyhlášení Národního parku Šumava a vydání nového zákona o ochraně přírody a krajiny se zásadním způsobem promítly jak do přístupu k ochraně přírody, tak k organizaci a výkonu strážní služby.

Dlouhá léta nepřístupné území Šumavy, na kterém byl vyhlášen NP, se stalo velkým lákadlem pro mnoho návštěvníků, a proto bylo nutno na tuto situaci reagovat a ustanovit nové profesionální strážce + DS s pravomocemi dle nového zákona o ochraně přírody. Území NP Šumava bylo nově rozděleno na čtyři strážní obvody (Volarsko, Borovoladsko, Modravsko, Prášílsko), v r. 1994 na nich zajišťovalo činnost 18 profesionálních strážců a 17 DS a zpravodajů, dalších 10 profesionálních strážců pak zajišťovalo činnost na území CHKO Šumava. Prvotními úkoly strážců bylo urychlené proznačení nových turistických tras, vyznačení

I. zón ochrany přírody, přístřešků a dalších zařízení pro návštěvníky a dále i odstranění pozůstatků po tzv. železné oponě.

I v této době je činnost strážců výrazně zaměřována na práci s veřejností – důraz je kladen zejména na poskytování informací, usměrňování návštěvníků a jejich získávání pro myšlenku ochrany přírody a NP Šumava. Běžnou činností je prezentace fenoménu Šumavy prostřednictvím přednášek a doprovodů. Výchovnou činnost postupně přebírají vznikající informační střediska (dále „IS“) (Svinná Lada, Kvilda, Rokyta, Slunečná, Dobrá Voda, Alžbětín), se kterými strážci velmi intenzivně spolupracují či zabezpečují jejich obsluhu.

Od roku 1994 se prohlubuje spolupráce s ostatními VZCHÚ ČR v rámci terénního setkávání pracovníků strážní služby a navazují se kontakty s NP Bavorský les, se kterým jsou pořádána výměnná setkávání strážců s cílem sjednocení strážní služby a vzájemná výměna informací.

V r. 1998 se strážní služba NP a CHKO Šumava stává jedním ze zakládajících členů Asociace strážců ČR, která se od roku

Prof. Strážce Luděk Švejda – doprovod v oblasti Trístoličníku. Foto Radomír Studený

1999 stává členem International Ranger Federation. Prostřednictvím členství v této profesní organizaci je umožněno další vzdělávání strážců a výměna zkušeností, a to nejen v rámci ČR, ale i na mezinárodní úrovni.

Rozbíhá se rovněž práce s mládeží prostřednictvím programu Junior ranger. Činnost strážců NP a CHKO Šumava je v této době příkladem pro strážní službu v dalších VZCHÚ a je kladně hodnocena na mnoha mezinárodních setkáních.

Po r. 2006 se strážní službě nevyhýbají turbulence spojené s politickými změnami. Organizační změny, časté výměny vedení a s nimi spojené odlišné pohledy na směřování strážní služby (ale i úlohy národního parku a ochrany přírody jako takové) vedou k postupnému odklonu od základního směřování ukotveného zákonem. Na situaci také reaguje většina dosud na území NP působících DS dobrovolným ukončením činnosti. Malá skupina DS zůstává činná pouze na území CHKO v oblasti Boubínska.

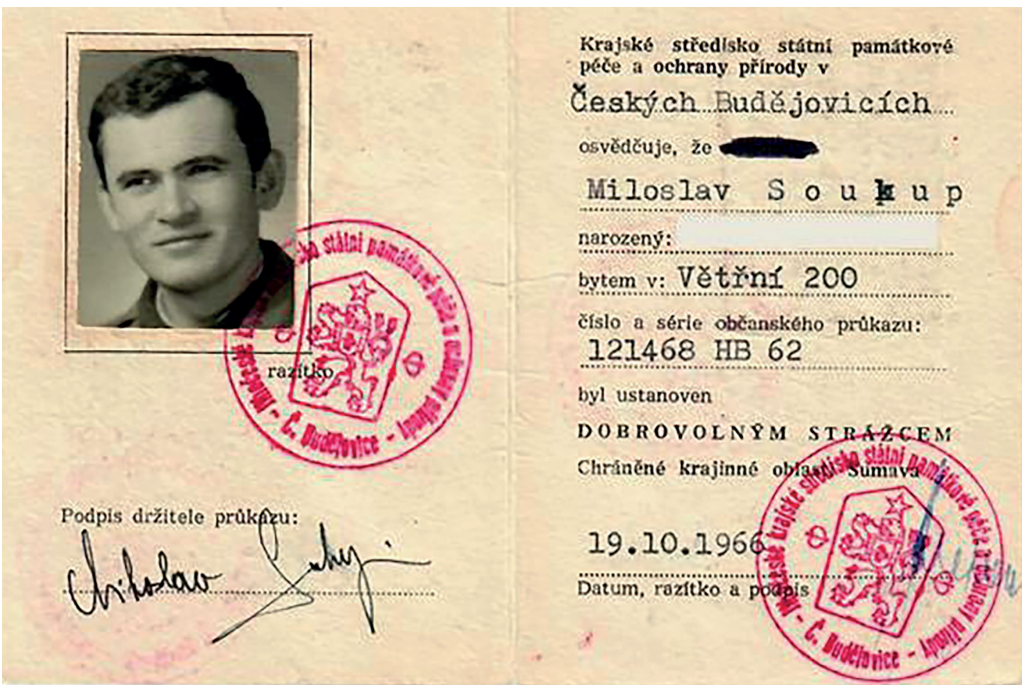
V letech 2009–2016 jsou profesionální strážci NP Šumava nejprve jako členové první pomoci a později jako členové jednotky sboru dobrovolných hasičů NP Šumava začleněni do integrovaného záchranného systému a hlavní směr činnosti je určen s tím spojenými aktivitami. Změnou opět

Vedoucí informační a strážní služby v letech 1974–2021 (CHKO jižní část + NP). Vypracoval Adam Diviš

Roky	Vedoucí informační a strážní služby
1974–1978	Michal Valenta
1978–1981	František Kadoch
1981–1983	Václav Mild
1983–1989	František Kadoch
1989–1991	Vladislav Hošek
1991–1993	Milan Skolek
1993–2005	Karel Kovařík
2005–2007	Lubomír Janošík
2007–2008	Jan Konvička
2009–2016	Petr Šrail
2016–2017	Jiří Dolejší
od 2017	Adam Diviš

Rok 1974 – budování první poválky a vyhlídkové věže na Jezerní slati. Foto Š. Labaj

Miloslav Soukup – průkaz strážce přírody. Foto Archiv Miloslava Soukupa

prochází organizační struktura – území NP je rozděleno na tři strážní obvody (Stožecsko, Modravsko, Prášílsko) o celkovém počtu 25 profesionálních strážců.

K postupnému návratu k původnímu směřování strážce přírody i základním hodnotám ochrany přírody tak opět dochází až s další změnou politické situace a novým vedením

NP. Strážcům je umožněno opustit stávající systém a věnovat se plně poslání a činností, pro které jsou ze zákona určení.

Přestože ochrana přírody musí být vždy položena na zásadách a přístupu celé společnosti, stovky dobrovolných i profesionálních strážců na ní mají svůj nesmazatelný podíl a patří jim za to veliký dík!